İMÂM-I BUHÂRÎ

Hadîs âlimlerinin en büyüğü. Kur'ân-ı kerîmden sonra, dünyânın en kıymetli kitabı olan "Buhârî-yi şerîf adı ile meşhûr hadîs kitabını yazan, büyük İslâm âlimidir. İsmi, Muhammed bin İsmail bin İbrâhîm bin Mugîre bin Berdizbeh el-Cu'fî el-Buhârî'dir. Künyesi, Ebû Abdullah'dır. 194 (m. 810) senesinin Şevval ayında, Cum'a günü öğleden sonra, Buhârâ'da doğdu. 256 (m. 870)'de Semerkant'ta Ramazan bayramı gecesi 62 yaşında iken vefât etti. Kabri, Semerkant'ın Hertenk kasabasındadir.

Hadîs ilminde yüksek derecede olup, üç yüzbinden fazla hadîs-i şerîfi, senetleriyle birlikte ezbere bilen bir âlim olduğu için "İmâm", Buhâralı olduğu için de "Buhârî" denilmiş ve "İmâm-ı Buhârî" ismiyle meşhûr olmuştur.

İmâm-ı Buhârî, Allahü teâlânın sâlih kullarından idi. Zamanında, hadîs ilminde kitap ve sünnetin ma'nâlarını anlamada, zekâda, fıkıh bilgisinin çokluğunda, zühd ve vera'da, kuvvetli ictihâdda ve istinbatta (hüküm çıkarmada) bir eşi yoktu.

İmâm-ı Buhârî, ilk tahsiline doğduğu yer olan Buhârâ'da başladı. Babası da hadîs ilminde âlim olup, dördüncü tabaka râvilerinden idi. O zaman Buhârâ önemli ilim merkezlerinden biri idi. İmâm-ı Buhârî'nin babası, henüz o küçük yaşta iken vefât ettiğinden yetim kaldı. Sâlih bir zât olan babasından çok miras kalmıştır. Babasının ölümü üzerine onu annesi yetiştirdi. Annesi, İmâm-ı Buhârî ile kardeşini yetiştirme konusunda oldukça titiz davrandı. Babalarından miras kalan serveti, onların tahsili ve terbiyesi için harcadı, duâsı makbûl sâliha bir hanım idi. İmâm-ı Buhârî'nin küçük yaşta gözleri bir hastalıktan dolayı görmez olmuştu. Annesi tedâvi ettirmeye

çalıştı ise de, oğlunun bu körlüğü devam etti. Çocuğunun gözlerinin görmesi için, uzun zaman duâ etti. Bir gece rüyasında İbrâhîm aleyhisselâmı görüp, duâ istedi. İbrâhîm aleyhisselâm ona, “Üzülme, Allahü teâlâ oğlunun gözlerini geri verecek” diye müjdeledi. Sabah olunca İmâm-ı Buhârî’nin gözleri tekrar görmeye başladı.

İmâm-ı Buhârî küçük yaşta iken, Buhâra’daki âlimlerden ilim öğrenmeye başladı. Kabiliyeti ve zekâsının üstünlüğü ile dikkati çekiyordu. Bu ilk tahsil yıllarında, hadîs ilmini öğrenmeye karşı ilgi duymaya başlamıştı. Kendisine hadîs ilmini öğrenmeye nasıl başladığı sorulduğunda; “Bu ilmi öğrenmeye kâtipler arasında kâtiplik yaparak başladım. On yaşına kadar böyle devam ettim.” cevâbını vermiştir. On yaşından itibâren hadîs âlimlerinin derslerine devam etmeye başladı. Henüz onbeş yaşına girmeden, yetmişbin hadîs-i şerîf ezberlemişti. Bu garip hâdiseyi duyanlar, Hakîkaten bu kadar hadîs-i şerîfi ezberledin mi?” diye sorduklarında onlara, “Evet!” Hattâ yetmişbinden daha fazladır. Ayrıca bu hadîslerin kim tarafından rivâyet edildiğini, râvilerin doğum ve ölüm târihlerini de biliyorum” dedi. Bu ilimde o kadar yükselmişti ki, hocaları ile karşılıklı ilmî münâzaralarda bulunurlardı. Nitekim hocası Dahilî, ba’zı hadîs rivâyetindeki eksikliklerini onun yardımıyla tamamlamıştır. Zekâsının keskinliği ve hafızasının kuvveti ile etrâfındakilerin hayret ve takdîrini kazandı. Onaltı yaşına gelince, Abdullah İbni Mübârek ve Veki’ bin Cerrâh’ın yazdıkları hadîs kitaplarını ezberledi. Bu yaşta, büyük din âlimlerinin yazılarını okuyup anlardı.

O zaman bilhassa hadîs ilmini öğrenmek için, meşhûr hadîs âlimlerinin bulunduğu ilim merkezlerine gitmek, ilim öğrenmek için önemli bir şart idi. Bu sebeple İmâm-ı Buhârî de 16 yaşından itibâren, ilim öğrenmek için seyahatlere çıkmıştır. Pek çok ilim merkezine yaptığı seyahatleri, 40 yaşına kadar devam etmiştir.

Kendisinden şöyle nakledilmiştir: “Onaltı yaşında iken Abdullah İbni Mübârek’in ve Veki’ bin Cerrâh’ın kitâblarını ezberledim. Fıkıh ilminde müctehidlerin, rey ehlinin bildirdiklerini öğrendim. Sonra annem ve kardeşim Ahmed’le birlikte hacca gittik. Hac farizasını yaptıktan sonra, annemle kardeşim Buhâra’ya döndü. Ben Mekke’de kalıp, hadîs-i şerîf toplamaya başladım. 18 yaşına girdiğimde, Sahabe ve Tabiînin fetvâlarını topladım. Bu arada Medine’ye gittim. Resûlullahın (aleyhisselâm) kabr-i şerîfi başında, geceleri ay ışığında “Târih-ül-kebîr” kitabımı yazdım. Bu kitabda yazdığım ve ismi geçen her zâtın, bende bir kıssası vardı. Kitabı uzatmamak için bunları yazmadım.” İmâm-ı Buhârî Mekke’de bulunduğu sırada Abdullah bin Zübeyr el-Hamidî’den Şafiî fıkhını öğrenmiştir. Ayrıca Târih-i kebîr’ini yazarken istifâde ettiği Sahabe ve Tabiînin rivâyet ve fetvâlarını da bu sırada öğrendi.

İmâm-ı Buhârî’nin ilim için yaptığı seyahatleri 210 senesinde başlayıp, yıllarca sürmüştür. Gittiği ilim merkezleri; Mekke, Medine, Bağdâd, Basra, Kûfe, Mısır, Nişâbûr, Belh, Merv, Askalan, Dımeşk, Hums, Rey, Kayseriyye ve diğer yerlerdir. Gittiği yerlerde, zamanın meşhûr hadîs âlimleriyle görüşüp, onlardan hadîs-i şerîf dinliyordu, işittiği hadîs-i şerifleri yazıyor ve ekseriyetle ezberliyordu. O kadar kuvvetli zekâsı ve hafızası vardı ki, hadîs-i şerîfi bir kere işitince veya okuyunca hemen ezberliyordu. Haşid bin İsmail şöyle anlatmıştır: “Buhârî, işittiklerini küçük yaşına rağmen yazmıyordu, ama ezberliyordu. Basra’da bizimle beraber hadîs âlimlerini dolaşırdı, biz yazardık, fakat o yazmazdı. Biz ona yazmamasının sebebini sorar dururduk. Aradan onaltı gün geçmişti ki bize, “Artık bana sataşmakta çok oldunuz, yazdıklarınızı getirip gösterin bakalım” dedi. O’na yazdıklarımızı getirdik. O da bize, onbeşbinden fazla hadîs-i şerîfin hepsini ezberden okuyuverdi. Sonra şöyle dedi: “Görüyorsunuz ki boşuna gelip, günlerimi heder etmemişim!” O zaman anladık ki, hadîs ilminde hiç kimse O’nu geçemez.”

Süleymân bin Mücâhid şöyle anlatmıştır: “Birgün Süleymân bin Selâm Bikendî’nin yanına gitmiştim. Yanına varır varmaz: “Biraz önce gelseydin, yetmişbin hadîs-i şerîf ezberlemiş olan bir çocuk görecektin.” dedi. Bu söz üzerine çok merak edip dışarı çıktım. Bir çocukla karşılaştım. Bahsedilen çocuk budur diye düşünerek “Yetmişbin hadîs-i şerîf ezberleyen sen misin?” dedim. “Evet efendim, daha da fazlasını ve Sahabeden, Tabiînden olup da, rivâyet ettiği hadîs-i şerîf ezberlediğim râvilerin, doğum ve vefât târihlerini, yaşadıkları yerleri biliyorum...” dedi. Kendisi şöyle anlatmıştır: “Hadîs öğrenmek için iki defa Mısır’a ve Şam’a, dört defa Basra’ya gittim. Hicaz’da altı sene kaldım. Hadîs âlimleri ile birlikte Bağdâd ve Kûfe şehirlerine kaç defa gittiğimi sayamam.” İmâm-ı Buhârî, bu seyahatlerinde binden fazla âlimden hadîs ve diğer ilimleri öğrenmiş ve nakletmiştir. Hocalarından bir kısmı şu zâtlardır:

Buhâra’da; Muhammed bin Selâm el-Bikendî, Abdullah bin Muhammed el-Müsnedî, Muhammed bin Yûsuf el-Bikendî, İbrâhîm bin el-Eş’as. Mekke’de; Abdullah bin Zübeyr el-Hamidî el-Mekrî, Ebû Sabit Muhammed bin Abdullah, Ahmed bin Muhammed el-Ezrâkî. Medîne’de; Abdülazîz el-Üveysi, Mutarrif bin Abdullah. Vâsıt’ta; Amr bin Muhammed bin Avn. Bağdâd’da; Süreyc bin en-Nu’mân, Muhammed bin Îsâ et-Tabbaî, Ali bin Mensûr. Basra’da; Ebû Âsım en-Nebîl eş-Şeybânî, Bedel bin el-Minber, Muhammed bin Abdullah el-Ensârî, Ömer bin Âsım el-Kilâbî, Abdurrahmân bin Muhammed bin Hammâd, Abdullah bin Gedanî. Kûfe’de; Ebû Nuaym el-Fazl bin Dükayn, Talak bin Ganem, Hasan bin Atiyye, Abdullah bin Mûsâ, Hâlid bin Muhalled, Hallad bin Yahyâ, Ferve bin Ebi’l Magraî. Mısır’da; Sa’îd bin Ebî Meryem, Abdullah bin Sâlihîl-kâtip, Sa’îd bin Tüleyd, Amr bin Rebî’ bin Târık. Şam’da; Ebû Mesher, Ebû Nasr-i’l-Ferâdisî, Rey’de; İbrâhîm bin Mûsâ el-Hâfız, Merv’de; Ali bin el-Hasen bin Şekik, Abdân bin Osman el-Mervezî, Muâz bin Esed, Sadaka bin el-Fazl. Nişâbûr’da; Yahyâ bin Yahyâ, Bişr bin el-Hakem, Muhammed bin Yahyâ, ez-Zühlî. Kayseriyye’de; Muhammed bin Yûsuf el-Feryâbî. Hums’ta; Ebü’l-Mugîre, Ahmed bin Hâlidî Vehbî, Ebü’l-Yemân, Yahyâ el-Vehazî, Ali bin Ayas. Askalan’da; Âdem bin Ebî Ayas. Ayrıca Ali bin el-Medînî, Ahmed bin Hanbel, Yahyâ bin Maîn, İsmail bin İdris el-Medînî, İshâk bin Râheveyh, Süleymân bin Harb, Ebû Gassan en-Nehbî, Ubeydullah bin Mûsâ el-Absî, Abdullah bin Muhammed el-Müsnedî, Abdülkuddüs bin el-Haccâc ve diğerleri.

İmâm-ı Buhârî hazretleri, hadîs-i şerîflerin râvilerini çok inceler, dînin emirlerine uymayan, edeblerini gözetmeyen, ahlâkında bir kusur olan kimselerin rivâyet ettiği hadîs-i şerifleri almazdı. Hadîs-i şerîfin metnini ezberlediği gibi, o hadîs-i şerîfi rivâyet eden zâtların künyesini, doğum-ölüm târihlerini, ahlâkını, yaşayışını, kimden rivâyette bulunduğunu, o râviden başka kimlerin hadîs-i şerîf aldığını hep öğrenir, ezberlerdi. Bir kimse hadîs rivâyetinde ve râvilerin senedinde hatâya düşse, hemen İmâm-ı Buhârî hazretlerini bulur, doğrusunu ondan öğrenirdi.

İmâm-ı Buhârî’den hadîs-i şerîf işitip, rivâyet edenlerin sayısı doksanbinden fazladır. Gittiği her yerde, etrâfı hadîs-i şerîf almak ve öğrenmek isteyenlerle dolup taşardı. Nişâbûr’a gittiğinde kendisini dörtbin kişi karşılamıştır.

İmâm-ı Buhârî’den hadîs-i şerîf rivâyet eden hadîs âlimlerinden bir kısmı şu zâtlardır:

Ebû Îsâ et-Tirmizî, İbn-i Ebî Dâvûd, Muhammed bin Nasru’l-Mervezî, Müslim bin Haccâc, Sâlih bin Muhammed, İbrâhîm bin İshâk el-Harbî, Ebû Bekir bin Huzeyme, Ebû Zür’a, Ebû Kays Muhammed bin Cum’a bin Sa’îd, en-Nesâî, Muhammed bin Ahmed ed-Dülabî, Ebû Hatim İbni Ebiddünyâ, el-Fazl bin Abbâs er-Râzî, Ebû Kureyş Muhammed bin Cum’a el-Kühistânî, Muhammed Yûsuf el-Firebrî ve diğerleri.

İmâm-ı Buhârî ömrünün son yıllarında, Nişâbûr’a döndüğünde, ilimdeki üstünlüğünü bilenler etrâfında

toplanmıştı, ilim meclisine devam edenlerin çokluğu ve gördüğü itibar, ba'zı kimselerin kıskanmasına ve hoş olmayan tutum içine girmelerine sebep olmuştur. Bundan dolayı Nişâbûr'dan ayrılıp, Buhâra'ya gitti. Buhâra'ya varınca vâli Hâlid bin Ahmed, İmâm-ı Buhârî'ye haber gönderip, eserlerini alıp, yanına gelmesini, onları bizzat kendisinden dinlemeyi istediğini bildirdi. Ayrıca kendi çocukları için husûsî hadîs-i şerîf dersi vermesini istedi. İmâm-ı Buhârî, vâliye şöyle cevap verdi: "Ben ilmi, emîrin kapısına götürüp zelîl etmem. Eğer ilmi istiyorsan, mescidde, yahud evimdeki ilim meclisinde hazır bulun. Bu sözümü kabûl etmezsen, beni kürsüde ders vermekten men et ki, ben Allah katında ma'zur olayım. Halbuki ben, Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) "Her kime bir ilimden sorulur, o da onu gizlerse, kıyâmet günü ateşten bir gem vurulur" hadîs-i şerîfi gereğince, ilmi gizleyemem." Çocukları için husûsî ders vermesini istemesine karşı da şöyle cevap verdi:

"Ben, bir kısım kimseleri hadîs-i şerîf dersinden men edip, birkaç kişiye ders veremem." Bunun üzerine vâli, İmâm'ın Buhârâ'dan çıkması emrini verdi. İmâm-ı Buhârî, vâliyi Allahü teâlâya havale edip, Buhârâ'dan çıktı. Aradan bir ay geçmeden bu vâli görevinden alındı. Bir merkebe bindirilip, şehri dolaştırılması ve "Kötü işler yapanın sonu işte budur" diye bağırılması emri geldi. Vâlinin sözlerine uyarak, İmâm-ı Buhârî'ye çeşitli eza ve cefâlarda bulunan kimselerin de her birine, insanların ders ve ibret alacakları çeşitli belâlar isâbet etti.

İmâm-ı Buhârî hazretlerinin Buhârâ'dan çıkış haberi üzerine, Semerkantlılar kendisini da'vet ettiler. Giderken yolda Semerkantlılar'dan bir kısım insanların kendisini isteyip, bir kısmının istemediği haberim alınca, Harteng'de akrabalarının yanında kaldı. İşin içyüzünü öğrenmek istemişti. İnsanların bu hâlinden kalbi daraldı ve canı sıkıldı. Teheccüd namazından sonra ellerini açıp, "Yâ Rabbî! Yeryüzü bu genişlikle bana dar oldu. Beni tarafına al" diye duâ etti. O ay, orada hastalandı ve Ramazan Bayramı gecesi Semerkant'dan 72 km. uzaklıkta, olan Harteng'de vefât etti. Kabri oradadır.

Abdülvâhid bin Âdem Tevâvisî şöyle anlatmıştır:

"Peygamber efendimizi (aleyhisselâm) rü'yâmda gördüm. Eshâb-ı kiramdan ba'zıları ile beraber bir yerde durdular. Yanlarına gelip selâm verdim. Selâmımı aldılar. Daha sonra burada durmalarının hikmetini sordum. Buyurdular ki: "Muhammed bin İsmail Buhârî'yi bekliyorum." Birkaç gün sonra İmâm-ı Buhârî hazretlerinin vefât ettiğini öğrendim. Hesâb ettim. Peygamber efendimizi gördüğüm zaman vefât etmişti."

İmâm-ı Buhârî vefât ettikten sonra, elbisesi soyuluncaya kadar garip bir şekilde terledi. Ölümünden önce "Beni üç parça beyaz bez ile kefenleyiniz" diye vasıyyet etmişti. Cenâzesi yıkanıp kefenlendi ve namazından sonra defn edildi. Vefât ettiğinde 62 yaşında idi. Ebced hesabıyla doğum târihi Sıdk kelimesi: 194, ölüm târihi ise, nûr kelimesi: 256'dır. Vefâtından birkaç gün sonra, mezarından güzel bir koku çıkmaya başladı ve günlerce devam etti. Mezarına doğru bilezik gibi bir ışık hâlesi indi. Görenler hayret ettiler. Hücum edip toprağından götürmeye başladılar. Öyle ki, kabir açılacak duruma geldi. Her ne kadar mezarı korumak için bekçi tutulmuşsa da, halkın hücumu önlenemedi. O zaman mezarın çevresine ağaçtan bir engel yaptılar. Böylece gelenler o engelden geçip kabre yanaşamadılar.

Recâ bin Mûrcî, "O, Allahü teâlânın yeryüzünde yürüyen âyetlerinden bir âyet idi" demiştir.

Necm bin Fadl anlatır: "Rü'yâmda Peygamber efendimizi gördüm. İmâm-ı Buhârî hazretleri arkasında idi. Resûlullah efendimiz bir adım hareket etse o da bir adım atıyor. Ayağını Resûlullahın (aleyhisselâm) kaldırdığı yere koyuyor, onun izi üzerinde, İmâm-ı Buhârî, gerek akranlarının ve gerekse hocalarının sonsuz iltifâtlarına kavuşmuştur. Ahmed İbni

Hanbel, Horasan'ın, onun gibi birisini yetiştirmediğini söylemiş; Ali İbnu'l-Medînî de "İmâm-ı Buhârî, kendisi gibi birisini görmemiştir" demiştir. Ahmed İbn-i Hamdün ise, İmâm-ı Müslim'in, İmâm-ı Buhârî'ye gelip, ilimdeki üstünlüğünü görerek alnından öptüğünü, sonra da ona şöyle dediğini nakletmiştir: "Müsâade et de, ayaklarını da öpeyim, ey üstâdların üstadı, muhaddislerin efendisi, hadîs illetlerinin tabîbi." Bundan sonra İmâm-ı Müslim, bir hadîs hakkında suâl sormuş, cevâbını aldıktan sonra da ona şöyle demiştir: "Sana, yalnız hased edenler düşman olur; şehâdet ederim ki, dünyâda senin bir eşin daha yoktur."

İmâm-ı Buhârî'nin (radıyallahü anh) ibâdetteki huşûu ve ihlâsı, o kadar fazla idi ki, bir defa namaz kılarken bir arı, kendisini tam on yedi defa soktuğu halde namazını bozmadı. Çünkü onun soktuğunu duymuyordu.

İmâm-ı Buhârî'ye babasından çok mal, para kalmıştı. Herkese iyilik ederdi. Çok cömerd idi. Mürüvvet, vera' ve ihtiyât sahibi idi. Fakîrlere çok sadaka verir, talebelerinin ihtiyâçlarını kendisi karşılardı. Kendisi çok az yer, günde iki-üç badem ile iktifa ederdi. Dört sene hiç yemek yemeyip, sadece ekmek ile idâre etti. Bir zaman hastalandı. Doktorlar, "Bu hastalık, sadece kuru ekmek yemekden meydana gelmiştir" dediler. Bundan sonra bir bardak su ve ekmek ile idâre etti. Babası, "Malıma, bir dirhem haram ve şüpheli malın karıştığını bilmiyorum" dediği için, helâl mal olarak bildiği, yalnız babasının malından yerdi.

İmâm-ı Buhârî hazretleri, bayram günleri hariç bütün yılını oruçla geçirirdi. Şüphelilerden dâima kaçardı. Gıybetten çok korkardı. Buyurdu ki; "İsterim ki Rabbime kavuştuğumda hiç gıybet etmemiş olayım ve böyle bir şey için kimse beni aramasın." Gecenin ilk saatlerinde biraz uyur, sonra kalkar ilim ve ibâdetle meşgûl olurdu. Üç günde bir hatim ederdi. Sonra duâsını yapıp; "Her hatim sonunda yapılan duâ makbûldür" buyururdu.

İmâm-ı Buhârî (radıyallahü anh) Bağdâd'a geldiğinde, orada bulunan hadîs âlimlerinden çoğu toplanıp, Hazreti İmâm-ı imtihan etmek istediler. Yüz tane hadîs-i şerîfin metin (Peygamber efendimizin mübârek sözleri) ve sened (bir hadîs-i şerîfi nakleden zâtların isim silsilesi) kısımlarının yerlerini değiştirdiler. Bu şekilde değiştirdikleri hadîs-i şeriflerden, bir kişiye on hadîs-i şerîf vererek, on kişiyi İmâm-ı Buhârî'ye (radıyallahü anh) gönderdiler. Bu kimseler, Hazreti İmâm'ın bulunduğu meclise gelip, her birisi yanlarında bulunan hadîs-i şerîfleri okuyup, "Bu hadîs-i şerîfi biliyor musunuz?" diye sordular. Hazreti İmâm-ı Buhârî, "Bu söylediğiniz şekilde bir hadîs-i şerîf bilmiyorum" buyurdular. On kişi, onar hadîs-i şerîfi okuyup bitirdikleri zaman, İmâm-ı Buhârî (radıyallahü anh) birinci kimseye dönüp, "Senin okuduğun birinci hadîs-i şerîfin metni böyle, isnadı da şöyledir diyerek, onların okudukları sıra ile birden yüze kadar hadîs-i şerîfleri, sened ve metinlerini doğru olarak okudu. Bunun üzerine orada bulunanların hepsi, Muhammed Buhârî'nin (radıyallahü anh) hafızasının kuvvetliliğini, hadîs ilmindeki yüksekliğini anlayıp kabûl ettiler.

Ebû Bekir Medînî şöyle anlatmıştır: "Birgün Nişâbûr'da İshâk bin Râheveyh'in yanında idik. İmâm-ı Buhârî de vardı. İshâk bin Râheyeyh bir hadîs-i şerîf okudu. Bu hadîs-i şerîfi Atâ Keyhârânî yazıp, rivâyet etmişti. İshâk bin Râheveyh İmâm-ı Buhârî'ye dönüp, "Keyhâran neresidir?" dedi. İmâm-ı Buhârî de "Yemen'de bir köydür. Hazreti Muâviye bin Ebî Süfyân, Eshâb-ı kiramdan birini oraya göndermişti. Atâ Keyhâran ondan iki hadîs-i şerîf işitmişti" dedi. Bunun üzerine İshâk bin Râheveyh "Ey Ebâ Abdullah (Buhârî), sanki sen aralarında yaşamış gibi bildin" dedi.

Yûsuf bin Mûsâ şöyle anlatmıştır: "Basra Câmii'nde idim. Birisi, ey ilim ehli, Muhammed bin İsmail Buhârî Basra'ya teşrîf etmiştir. İlminden istifâde etmek isteyenler gelsin, diye bağırdı. Gidip baktık ki, genç bir zât direk arkasında namaz kılıyordu. Namazını bitirdikten sonra, büyük bir kalabalık etrâfını sardı. Oturup, kendilerine hadîs-i şerîf yazdırmasını istediler. O da

bu isteklerini kabûl edip, onlara söyleyip, yazdırdı. Sonra, onun geldiğini bağırarak ilân eden kimse tekrar bağırıp, Yarın da falan yerde hadîs-i şerîf imlâ ettirecek (yazdıracak) dedi. Ertesi gün fıkıh âlimleri, hadîs âlimleri ve diğer âlimler, İmâm-ı Buhârî'nin yanına geldiler. Etrâfında toplananlar bin kişi kadardı. Ondan hadîs-i şerîf yazmak için bekliyorlardı. İmâm-ı Buhârî yazdırmaya başlamadan önce bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında "Ey Basra ehli! Ben genç birisiyim. Benden hadîs-i şerîf işitmek istediniz. Size herkesin istifâde etmesi için, bu Basra'da yetişen âlimlerden rivâyet ettiğim hadîs-i şerîfleri yazdıracağım" dedi. Oradakiler bu sözleri hayretle dinlediler. İmâm-ı Buhârî bu sözlerinden sonra etrâfını saran büyük kalabalığa hadîs-i şerîf yazdırmaya başladı. Sizin Basra şehrinden olan Abdullah bin Osman bin Hable bin Ebî Revad'dan naklediyorum. O da Şu'be'den, o da Mansûr'dan ve diğer râvilerden, onlar da Sâlim bin Ebî Ca'd'dan, bu da Enes bin Mâlik'in şöyle dediğini nakletmiştir: Bir köylü Nebî'ye (aleyhisselâm) gelip; "Yâ Resûlallah, insan kavmini sever" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (aleyhisselâm) "Kişi sevdiği ile beraberdir" buyurdu. Bundan sonra İmâm-ı Buhârî şöyle devam etti: "Bu hadîs-i şerîf, sizde bu rivâyet yoluyla yok, siz bunu Mansûr'un, Sâlim'den rivâyeti ile biliyorsunuz" dedi. Sonra yazdırmaya devam ederek yazdırdığı her hadîs-i şerîf için, "Siz bunu şu râvilerin rivâyetiyle biliyorsunuz" diyerek hem kendi rivâyet ettiği râvi zincirini saydı, hem de Basralıların, aynı hadîs için bildikleri diğer rivâyet zincirini söyledi..."

Eserleri:

1- "Câmi-üus-Sahîh"; en büyük ve en meşhûr eseri budur. Sahîh-i Buhârî ismiyle tanınmıştır. Hadîs-i şerîfleri toplayan en kıymetli kitabdır. İslâm âlimleri söz birliği ile, "Kur'ân-ı kerîmden sonra en sahîh kitap Sahîh-i Buhârî'dir" buyurmuşlardır. Sahîh hadîsleri toplayan ilk hadîs kitabıdır. İmâm-ı Buhârî, bu eserine (Sahîh) denilmesinin sebebini şöyle anlatıyor: "Rü'yâmda Peygamber efendimizi gördüm. Karşılarında oturuyordum ve elimde bulunan yelpazeyi sallayıp, mübârek vücûdunu serinletiyor, mübârek yüzüne yaklaşmak istiyen sinekleri uzaklaştırıyordum. Büyük zâtlar bu rü'yâmı, "Sen, Peygamberimiz aleyhisselâmın hadîs-i şerîflerini, O'nun (aleyhisselâm) sözü imiş gibi uydurulan yalanlardan ayırırsın"; şeklinde açıkladılar. Bundan sonra, çok uğraşarak, sahih hadîsleri topladım ve bu şekilde meydana gelen eserin ismi (Sahîh) oldu."

Bu kitabı, Mescid-i Haram'da yazdı. Her hadîs-i şerîfi yazmadan önce istihâre yapmıştır. Zemzem suyu ile gusledip, Kâ'be'de, makamın gerisinde iki rek'at namaz kılıp, koyduğu sağlam usûllere göre, sahîh olduğu kesin olarak belli olan hadîs-i şerîfleri yazmıştır. Bu kitabı müsveddeden temize çekme işini de, Medîne-i münevverede Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) kabr-i şerîfi ile minberi arasında "Ravda-i mutahhara"da yaptı. Bu eserini nasıl yazdığını kendisi şöyle anlatmıştır: "Câmi-üs-Sahîh kitabını, altıyüzbin hadîs-i şerîf arasından seçtim. Her hadîs-i şerîfi kitaba koymadan önce gusledip, iki rek'at namaz kılıp, istihâreye yattım. Ondan sonra hadîs-i şerîfi kitaba koydum. Bunları yapmadan hiçbir hadîsi yazmadım. Bu kitabı 16 yılda tamamladım." Bu kitapda 7275 hadîs-i şerîf vardır. Rumuzu "Hı" harfidir. İmâm-ı Buhârî: "Bu kitabta, sahîh hadîsleri bildirdim. Bununla beraber almadığım, ya'nî bu kitapta olmayan hadîsler, bunlardan çok fazladır" buyurmuştur.

Kütüb-i sitte denilen, altı sahîh hadîs kitabının en başta geleni, Sahîh-i Buhârî'dir. Bu eserde sahîh hadîsler, sika (güvenilir, sağlam) râvilerin rivâyetleri toplanmıştır. Bu hadîs-i şerîfler, rivâyet husûsunda râviler arasında ihtilâf bulunmayan hadîs-i şerîflerdir. Böylece râvi zinciri birbirine bağlanarak, asıl kaynağına gidilmiştir.

Buhârî-i şerîf 97 kitaba ve 3450 baba ayrılmıştır. Bu bölümler İbâdât, muamelât, siyer, megazî, mu'cizât ve Kur'ân-ı kerîm âyetlerinin tefsîrine dâirdir. Fıkhî mes'elelere önem verilmiş olup, metinler arasında fıkıha dâir izahlar yer almıştır.

Buhârî-i şerîfin, Ali el-Yunûnî tarafından istinsah edilen metni muteber olmuştur. Dikkat ve titizlikle yazılan bu nüshanın aslı, Kâhire'de Akboğa Medresesi kütüphânesindedir. Bundan başka, çok yazma nüshaları da vardır.

Ebû Muhammed Mûsenî (radıyallahü anh), Kur'ân-ı kerîmi ve Sahîh-i Buhârî'yi ta'zîm ve hürmet için, baştan sona kadar altın suyu ile yazdı. Allahü teâlânın kitabına ve Resûlullahın (aleyhisselâm) sünnetine olan hürmet ve bağlılığının çokluğu sebebi ile, yapmağı göze aldığı bu çok zor ve ağır çalışma neticesinde, dokuz cildlik bir eser meydana geldi.

Sahîh-i Buhârî'nin çeşitli baskıları yapılmış olup, ilk baskısını 1894 senesinde İkinci Abdülhamîd Hân yaptırmıştır. Abdülhamîd Hân, İstanbul'daki yazma nüshalarını Mısır'a gönderdi. Mısır'da kurulan bir ilim heyeti tarafından, metinler incelendi. Nüsha farkları işâretlenmek sûretiyle, Yunûnî nüshası esas alınarak, Bulak'ta Emîriyye Matbaasında basıldı.

Sahîh-i Buhârî'nin pek çok şerhi yapılmıştır. Bu şerhlerden en meşhûrları şunlardır:

1-Aynî Şerhi: Umdet-ül-kârî, Bedrüddîn Aynî tarafından yapılmıştır. 25 cüz hâlinde basılmıştır.

2-İrşâd-üs-sârî: İmâm-ı Kastalânî tarafından yapılmıştır. Matbûdur.

3-Feth-ül-bârî: İbn-i Hâcer Askalânî tarafından yapılmıştır. 14 cilddir. Matbûdur.

4-Kirmânî Şerhi: Şemsüddîn Muhammed bin Yûsuf Kirmânî tarafından, el-Kevâkib-üd-dürârî ismiyle yapılan şerhdir. Matbûdur.

5-Hattâbî Şerhi: Ahmed bin Muhammed el-Hattâbî, İ'lâm-üs-Sünen ismiyle şerh etmiştir.

Zeyn-üd-dîn Ahmed Zebîdî de mükerrer rivâyetleri birleştirerek, Buhârî-i şerîfi "Tecrid-i Sarih" ismiyle kısaltmıştır.

Bir kimse, Buhârî-i şerîfi hangi niyetle baştan sona kadar okuyup hatmederse, maksadı, en güzel şekilde hâsıl olur. Tâûn hastalığı zamanlarında bir evde okunsa, Allahü teâlâ o evde bulunanları tâûndan muhafaza eder.

Sözleri dinde senet olan çok yüksek âlimlerden bir çoğu, dert ve belâlardan, hastalık ve sıkıntılardan kurtulmak ve bir çok şeylere kavuşmak için, Buhârî-i şerîfi okuyup vesîle etmişlerdir. Böylece maksadlarını da elde etmiş ve onu kendileri için ilâç kabûl etmişlerdir. Hadîs âlimlerinden bir zât şöyle anlatıyor: "Karşılaştığımız müşkül hâllerde, kendim ve başkalarının sıkıntıdan kurtulmamıza vesîle olması için, yüzyirmi defa kadar Buhârî-i şerîf okudum. Her defasında hangi niyet ile okumuş isem, maksadım hâsıl oldu. Bu kitap hangi evde bulunursa, evi yanmaktan, hangi gemide bulunursa, o gemiyi batmaktan Allahü teâlâ korur."

2.Târih-ül-kebîr: Hadîs ricaline âit olup, hadîs-i şerîf râvilerinin hayatlarını ve hadîs ilmindeki durumlarını inceleyen bir eserdir. Sahasında ilk yazılan eserlerdendir. İmâm-ı Buhârî bu eserini, 18 yaşında iken, Peygamberimizin (aleyhisselâm) kabri başında geceleri ay ışığında yazmıştır. Kendisi bu eseri hakkında şöyle demiştir:

"Bu eserimi üç defa gözden geçirdim. Öyle inceledim ki, eğer ondaki isnadlardan (senet) biri çıkarılsa, ehli olanlar bile onu anlayamaz. Gayet dikkatli ve sağlam hazırladım."

İshâk bin Râheveyh bu kitabı alıp, Abdullah bin Tâhir'e göstererek, böyle hârika bir eser gördün mü? demiştir. O da inceleyip, kitabın üstünlüğü karşısında hayrete düştüğünü belirtmiştir. Bu eser Haydarâbâd'da 1941-1954 senelerinde

dört cild hâlinde, 1959-1963 senelerinde de üç cild hâlinde basılmıştır.

3.Târihu'l-evsât: Târihu'l-kebîr'in kısaltılmışıdır.

4.Târih-üs-sagîr Târihu'l-kebîr'in bir özetidir.

5.Kitâbu zuafâis-sagîr: Zayıf râvilerin hâllerinden bahseder.

6.Et-Târihu fî ma'rifetiruvat-ül-hadîs ve mükat-ül-asar-ı ve's-sünen ve temyizû sikâtihin min züafaihim ve târihu vefâtıhim.

7.Et-Tevârihu'l-ensâb: Ba'zı şahısların özel hâllerinden bahseder.

8.Kitabü'l-kûna: Râvilerin künyelerinden bahseder.

9.Edebü'l-müfred: Ahlâk hadîslerini toplayan bir eserdir.

10.Ref-ul-yedeyn fi's-salâti.

11.Kitâbu kırâati half'i imâm.

12.Halku'l-efali'-ibâdî ve reddi ale'l-Cehmiyye: Cehmiyye mezhebinin görüşlerini reddeden bir kitaptır.

13.El-Akideyahutet-Tevhîd: Akâid konu sunda yazılmış bir eserdir.

14. Abârü's-sıfat: Hadîsle ilgili bir eserdir.

15.Birrü'l-vâlideyn.

16.El-Câmi-ul-kebîr.

17.Et-Tefsîr-ül-kebir.

18.Kitâb-ül-hibe.

19.Kitâb-ül-eşribe.

20.Kitâb-ül-mebsut.

21.Kitâb-ül-ilel.

22.Kitâb-ül-fevâid.

23.Esmâ-üs-Sahâbe.

İmâm-ı Buhârî hazretlerinin rivâyet ettiği hadîs-i şeriflerden bir kısmı şunlardır:

"Allahü teâlâ, iyiliklerin ve fenâlıkların yazılmasını emretti. Sonra bunları açıkladı. Bir kimse bir iyilik yapmaya niyetlenir de yapamazsa, Allah kendi nezdinde o kimse için tam bir iyilik sevâbı yazar ve bu sevâbı yediyüze ve daha fazlasına kadar çıkarır. Ve eğer fenâlık yapmaya niyetlenir de sonra vazgeçerse, Allah onun için tam bir iyilik sevâbı yazar. Eğer kötü işe hem niyetlenir, hem de onu yaparsa, Allah o kimse için bir günah yazar."

"Sizden evvel geçenlerden üç kişi yola çıktılar. Geceyi geçirmek için bir mağaraya girdiler. Derken dağdan bir taş düştü ve mağaranın ağzını kapattı. Bunun üzerine şöyle dediler: "İyi amellerimizle duâ etmekden başka bizi buradan kimse kurtaramaz." içlerinden birisi, "Allahım, benim çok ihtiyâr annem ve babam vardı. Onlardan evvel, ne çocuklarıma, ne de hayvanlarıma bir şey içirmezdim. Günün birinde odun toplamak için uzaklara gitmiştim. Onlar uyuyuncaya kadar dönemedim. Akşam kahvaltılarını hazırladım, fakat onları uyumuş buldum. Onları uyandırmayı ve onlardan evvel ailece akşam sütü içmeyi hoş görmedim. Çanak elimde olduğu hâlde, onların uyanmalarını bekledim. Nihâyet sabah ışıdı. Çocuklar ayaklarımın altında açlıktan ağlıyorlardı. Derken annem, babam uyandılar ve akşam sütlerini içtiler. Allahım! Eğer bu işi senin rızân için yapmışsam, bu taştan çektiğimiz belâyı bizden uzaklaştır dedi. Taş bir parça açıldı. Lâkin çıkılacak gibi değildi, ikincisi şöyle dedi: "İlâhî! Amcamın bir kızı vardı ki, onu herkesten ziyâde seviyordum. (Bir rivâyete göre; bir erkek bir kadını ne kadar sevebilirse, ben de o kadar seviyordum.) Onunla birleşmek istedim. Lâkin teklifimi kabûl etmedi. Bir kaç sene sonra bir kıtlığa uğrayınca bana başvurdu. Kendisini bana teslim etmek şartıyla ona yüz yirmi altın verdim. Kabûl etti. Bu sûretle fırsat elverince, "Allahtan kork da, haksız olarak bana yaklaşma" dedi. Ben de Allahtan korkarak, bu çok sevdiğim kadından uzaklaştım, verdiğim altınları da ona bıraktım. Allahım, eğer bu işi sırf senin rızânı kazanmak için yapmış isem, içinde bulunduğumuz belâyı üzerimizden gider" diye yalvardı. Mağaranın kapısı biraz daha açıldı. Yine çıkabilecek derecede değildi. Üçüncü şahıs da şöyle dedi: "Allahım! Ücretle amele tuttum ve ücretlerini verdim. Lâkin, yalnız biri ücretini alamadan bıraktı, gitti. Ben de onun ücretini çalıştırıp ürettim. O işçinin nâm ve hesabına mal çoğaldı. Bir müddet sonra o adam yanıma gelerek, (ücretimi ver) dedi. Ben de, "Şu gördüğün deve, öküz, koyun, senin ücretinden üremiştir, al götür" dedim. O da, "Ey Allahın kulu. Benimle alay etme" dedi. "Seninle alay etmiyorum, doğruyu söylüyorum" dedim. Bunun üzerine malları aldı ve hepsini sürüp götürdü. Hiçbir şey bırakmadı, ilâhî! Eğer bunu senin rızân için yapmışsam, içinde bulunduğumuz belâyı üzerimizden def et" dedi. Taş mağaranın ağzından kaydı, onlar da çıkıp yürüdüler."

“Kulunun tövbesinden dolayı Allahü teâlânın sevinci, sizden birinizin ıssız çölde devesini kaybedip de, tekrar bulduğundaki sevincinden daha fazladır.”

“Güçlü kimse insanları güreşte yenen değil, belki hiddet ânında kendisini zapteden, irâdesine sâhib olandır.”

“Benî İsrail’de ala tenli, kel ve kör üç kimse vardı. Allahü teâlâ bunları sınamak (ya’nî durumlarını kendilerine göstermek) istedi. Bunlara bir melek gönderdi. Melek, ala tenliye geldi. “En ziyâde ne istiyorsunuz?” diye sordu. Ala tenli, “Güzel renk ve güzel deri, beni insanlara iğrenç gösteren şeyin, benden giderilmesini isterim” dedi. Melek hemen onu sıvadı iğrenç hâl ondan gitti ve rengi güzelleşti. Melek ona, “Hangi malı en çok seviyorsun?” dedi. Ala tenli adam “Deveyi yâhud ineği” dedi. (Bunun hangisini söylediği hakkında râvinin tereddüdü vardır.) Ona, on aylık gebe bir dişi deve verildi ve melek, “Allah bunu senin için bereketli kılsın” dedi. Sonra kelin yanına gitti ve “En ziyâde arzuladığın şey nedir?” diye sordu. O da “Güzel saç ve insanları benden iğrendiren bu şeyin benden giderilmesi” dedi. Melek hemen onu sıvadı, iğrenç hâl ondan gitti ve güzel saç bitti. Sonra melek ona, “Hangi malı çok seviyorsun?” dedi. “İneği en çok seviyorum” dedi. Ona, gebe bir inek verildi. Melek, “Allah, bunu senin için bereketli kılsın” dedi. Sonra körün yanına geldi ve “En ziyâde ne arzu ediyorsun?” diye sordu. Kör “Cenâb-ı Hak benim gözlerimi iade etsin de, insanları göreyim” dedi. Bunun üzerine melek, bunun gözünü sıvadı. Allahü teâlâ körün gözünü iade etti. Melek, “En ziyâde hangi malı seviyorsun?” dedi. “En ziyâde koyunu seviyorum” dedi. Bunun üzerine kendisine üreyebilen koyun verildi. Bu hayvanlardan deve ve inek yavruladı. Koyun kuzuladı. Bu üç kimseden birinin bir vadiyi dolduran devesi, öbürünün bir vadiyi dolduran ineği ve diğerinin bir vadiyi dolduran koyunu oldu. Sonra melek, tekrar dönüp ala tenli’nin eski kıyâfetine bürünerek, onun yanına geldi ve “Fakîr adamım, yoluma devam etmek imkânlarım kalmadı. Bu sebeple bu gün ulaşmak istediğim yere ancak Allahın, sonra senin yardımın sayesinde varabileceğim. Rengini ve cildini güzelleştiren zâtın hakkı için, senden bir deve istiyorum ki, onunla seferimi sonuna erdireyim” dedi. Ala tenli adam “Verilmesi lâzım gelen yer çok” dedi. Bunun üzerine melek, “Ben seni tanır gibi oluyorum. Sen ala tenli idin, insanlar senden iğrenirlerdi, Fakîrdin. Allah sana mal verdi, değil mi?” dedi. Ala tenli adam, “Mal bana dedemden, babamdan miras olarak intikâl etti” dedi. Melek, “Eğer yalan söylüyorsun, Allah seni evvelki hâline koysun” dedi. Kelin kılık-kıyâfetine girerek, onun yanına geldi. Buna da ötekine söylediği gibi söyledi. Bu da öteki gibi cevâb verdi. Melek buna da, “Eğer yalan söylüyorsun, Allah seni evvelki hâline iade etsin” dedi. Körün kılık kıyâfetine girerek, onun yanına geldi ve “Yolcu ve fakîr bir adamım. Seferimi devam ettirmek çâreleri kalmadı. Bugün ancak Allahın, sonra senin yardımın sayesinde maksada varabileceğim. Senin gözlerini iade eden zât hakkı için, senden bir koyun isterim ki, onunla seferimi devam ettireyim” dedi. Bunun üzerine kör şöyle dedi: “Ben kördüm. Cenâb-ı Allah gözlerimi iade etti. Bunun için istediğini al, istediğini bırak. Allaha yemîn ederim ki, Allah için aldığın hiçbir şeyde sana müşkülat çıkarmıyacağım” dedi. Melek “Malın senin olsun. Bu sizin için bir imtihandı. Allah senden râzı oldu ve arkadaşlarına gazâb etti” dedi.”

“Allahü teâlâ buyurdu ki: (Bir kimse benim velîlerimden birine düşmanlık ederse, ona karşı harb ilân ederim)”

“Münafığın alâmeti üçtür: Söylerse yalan söyler. Söz verirse sözünde durmaz. Kendisine bir şey emânet edilirse hıyânet eder.”

“Bir kimse kardeşinin haysiyetine, yâhud malına haksız olarak taarruz etmiş ise, altın, gümüş bulunmayan (paranın geçmediği) günden (kıyâmetden) evvel onunla helâllaşsın. Aksi takdîrde yaptığı zulüm nisbetinde, onun iyi amellerinden alınıp, hak sahibine verilir, iyiliği yoksa, hak sahibinin günahından alınıp, haksızlık eden, adama yükletilir.”

“Müslüman, müslümanın (din) kardeşidir. Müslüman, kardeşine zulm etmez ve onu düşman eline vermez, (himâye eder). Her kim müslüman kardeşinin yardımında bulunur ve onun ihtiyâcını temin ederse, Allah da ona yardım eder. Her

kim, bir müslümanın sıkıntılarından birini giderirse, cenâb-ı Hak buna mukabil, ondan kıyâmet sıkıntılarından birini def eder. Her kim, bir müslümanın ayıbını örterse, Allahü teâlâ âhırette onun ayıbını örter.”

“Hepiniz çoban ve muhafızsınız, maiyetinizde bulunanların hukukundan mes’ûlsünüz. İş başındakiler de muhafızdır, me’murlarından mes’ûldür. Kadın da kocasının evinde bir muhafızdır. O da ondan mes’ûldür. Hülâsa, hepiniz muhafızsınız ve maiyetinizdekilerden mes’ûlsünüz.”

İbn-i Mes’ûd (radıyallahü anh) Peygamber efendimize (aleyhisselâm) “Allah katında en sevgili amel hangisidir?” diye sordu. Peygamber aleyhisselâm, “Vaktinde eda olunan namazlar”buyurdu. “Namazdan sonra hangi amel daha sevgilidir?” diye sordu. “Ana babaya iyilik etmekdir” buyurdu. “Bundan sonra hangisidir?” diye sorunca Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), “Allah yolunda cihaddır” buyurdular.

“Büyük günahlar; Allaha şerik koşmak, ana ve babaya âsî olmak, haksız yere adam öldürmek ve yalan yere yemîn etmektir.”

Bir kimse Peygamber efendimize gelerek “Yâ Resûlallah! Bir kavmi seven, fakat onlar gibi amel edemiyen kimse hakkında ne buyurursunuz?” diye sordu. Resûlullah (aleyhisselâm), “İnsan sevdiği ile beraberdir” buyurdular.

“Yedi sınıf insan vardır ki, Allahü teâlâ onları hiç bir gölge bulunmayan günde, Arş’ının gölgesinde gölgelendirir. 1. Adâletli devlet reîsi, 2. Allahü teâlâya ibâdetle büyüyen genç, 3. Kalbi mescidlere bağlı kimse, 4. Birbirini Allah için seven, Allah için bir araya gelen, Allah için ayrılan iki kişi, 5. Mevki sahibi olan güzel bir kadın tarafından, arz-ı nefs için çağırıldığı halde (Ben Allahtan korkarım) cevâbı ile mukâbele eden kimse, 6. Sağ elinin verdiği sadakayı sol eli duymayacak şekilde gizli sadaka veren kimse, 7. Tenha yerde Allahı zikrederek, gözleri yaşla dolup taşan kimsedir.”

Resûl-i ekrem (aleyhisselâm) devesinin terkisine bindirdiği Muâz’a (radıyallahü anh) üç defa “Yâ Muâz!” diye hitâb etti. O da her defasında, “Lebbeyk (buyur) yâ Resûlallah” dedi. Bunun üzerine, “Bir kimse, Allahtan başka Hak ma’bûd olmadığına ve Muhammed’in (aleyhisselâm) Allah’ın kulu ve Resûlü olduğuna, samîmi olarak şehâdet ederse, Allah ona Cehennemi haram eder” buyurdu. Muâz (radıyallahü anh) “Yâ Resûlallah! Bu müjdeyi halka haber vereyim de sevinsinler” deyince, Peygamber efendimiz, “Söylersen onlar buna güvenirler, (faydalı iş yapmaz olurlar)” buyurdu. Muâz (radıyallahü anh) (Mes’ûliyetinden korktuğu için) vefât ederken bunu söyledi.

Bir kimse, Peygamber (aleyhisselâm) efendimize gelerek “Açlıktan takatim kesildi” dedi. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) zevcelerinden birine haber gönderdi. O da “Seni Hak Peygamber olarak gönderen Allaha yemîn ederim ki, yanımda, sudan başka birşey yoktur” dedi. Diğerine gönderildiğinde, o da evvelki gibi cevap verdi. Hattâ hepsi aynı cevâbı verdiler. Bunun üzerine Resûlullah (aleyhisselâm), “Bu gece bunu kim misâfir edebilir?” buyurdu. Ensârdan biri, “Yâ Resûlallah, ben misâfir ederim” dedi. O misâfiri evine götürdü. Hanımına, “Peygamber aleyhisselâmın misâfirine ikram edebilmemiz için birşeyler hazırla” dedi. Diğer bir rivâyete göre, “Yanında yemekten ne var?” dedi. Hanımı, “Çocukların yiyeceği kadar bir şey var” dedi. “Öyle ise onları bir şeyle avut, sofraya gelmek isterlerse onları uyut Misâfirimiz eve girince lâmbayı söndür” dedi. Misâfir gelince, sofrayı getirdi ve karanlıkta yemek yediler. Yemek az idi. Misâfir, karanlıkta yemeğin az olduğunu görmediği için karnını doyurdu. Ev sahibi ise, yemek yiyormuş gibi yaptı. Fakat aç olarak yattı. Ertesi sabah, Resûlullahın (aleyhisselâm) huzûruna geldiklerinde, Peygamber efendimiz “Bu gece misâfirinize yaptığınız muâmeleden, Allahü teâlâ râzı oldu” buyurdular.

“Muhakkak Allahü teâlâ aksıranı sever, esneyeni sevmez. Bu sebeble sizden biriniz aksırıp “Elhamdülillah” derse bunu işiten her müslümanın “Yerhamükellah” diye karşılaması gerekir. Esnemeye gelince, bu hâl şeytandandır. Sizden biriniz “esnediği zaman, imkân nisbetinde onu önlemeye çalışsın, zîrâ sizden biriniz esnediği zaman, şeytan ona güler.”

“Her ayda üç gün oruç tutmak, bütün hayatını oruçla geçirmek gibidir.”

“Sizden biriniz oruçlu bulunduğu gün, çirkin söz söylemesin ve kimse ile çekişmesin. Şayet biri kendisine söver veya çatarsa (Ben oruçluyum) desin.”

“Çok oruç tutan vardır ki, orucundan kendisine faydası, yalnız açlık çekmesi, birçok namaz kılan vardır ki, namazından kendisine faydası, yalnız uykusuz kalmasıdır.”

“Sabahleyin evinden çıkıp, müslüman kardeşine selâm verene, Allahü teâlâ bir köle âzâd etmek sevabı verir.”

“Allahü teâlâ ilmi, âlimlerin sinelerinden çekip çıkarmakla almaz. Âlimlerin ölmesi ile alır. Âlimler kalmayınca, insanlar, câhilleri kendilerine rehber edinirler. O câhiller de ilimsiz, bilmeden fetvâ verirler. Kendileri doğru yoldan çıkarlar, başkalarını da çıkarırlar.”

“Yemeğe besmele ile başla. Sağ elinle, sana yakın olan taraftan ye.”

“Satışta, alışta ve borcunu istemekte müsamahakâr olan kimseye, Allahü teâlâ rahmet etsin.”

“Bir kimse Cum’a günü gusül eder, elinden geldiği kadar temizlenir, güzel koku sürünüp câmiye çıkar da, iki kimsenin arasına sokulmaya uğraşmaz ve kılabildiği kadar nafile namaz kılar, sonra imâm hutbeye başlayınca susup dinlerse, Allahü teâlâ Cum’a ile öbür Cum’a arasındaki günahlarını af ve mağfiret eder.”

“Kur’ândaki en büyük sûre, yedi âyet olan, her namazda okunan (Elhamdülillâhi Rabbilâlemin)’dir.”

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) şöyle anlatıyor: “Resûl-i ekrem (aleyhisselâm) efendimiz beni, fıtır sadakası olarak verilen şeyleri gözetmeğe me’mur etti. Derken birisi gelip hurmayı avuçla almağa başladı. Bunun üzerine adamı tuttum. “Seni Resûl-i ekreme (aleyhisselâm) götüreceğim” dedim. Adam “Elim dardadır. Ehl-ü ıyâl (çoluk, çocuk) sahibiyim. Müşkül durumdayım” diye yalvardı. Ben de salıverdim. Sabah oldu. Resûl-i ekrem efendimiz, “Yâ Ebâ Hüreyre! Akşamki tuttuğun esîr ne yaptı?” diye sordu. “Yâ Resûlallah! Fevkalâde ihtiyâç ve aile sahibi olduğundan bahsetti. Ben de ona acıdım ve salıverdim.” Peygamber aleyhisselâm, “O sana yalan söyledi. Tekrar gelecektir” buyurdu. Resûl-i ekrem efendimizin sözünden, onun tekrar geleceğini anladığımdan o adamı gözetledim. Geldi ve hemen hurmayı avuçlamaya başladı. Bunun üzerine “Seni Hazreti Peygambere götüreceğim” dedim. “Beni bırak. Çünkü ihtiyâçlıyım ve çoluk çocuk sahibiyim. Bir daha gelmem” dedi. Ben de acıdığım için bırakıverdim. Sabah olunca, yine Resûl-i ekrem efendimiz, “Ey Ebû Hüreyre! Akşamki tuttuğun ne yaptı?” diye sordu. “Aile sahibi ve ihtiyâçlı olduğunu anlattı. Ben de merhamet edip yol verdim” dedim. Resûlullah (aleyhisselâm), “Sana yalan söylemiştir. Yine gelecektir” buyurdu. Üçüncü gelişini bekledim. Geldi ve hemen hurmayı avuçlamaya başladı. Onu yakaladım ve “Seni Hazreti Peygambere götüreceğim. Bu üçüncü gelişindir. Gelmiyeceğini söylediğin halde tekrar geliyorsun” dedim. Bunun üzerine, “Beni bırak. Sana bir takım kelimeler öğreteyim. Allahü teâlâ o kelimelerle seni faydalandırır” dedi. “Kelimeler nedir?” diye sordum, şöyle dedi: “Yatağına girdiğinde Âyet-el-Kürsî’yi oku. Çünkü Allah’ın emriyle senin yanında dâima bir muhafız bulunur ve şeytan senden uzaklaşır. Bu hâl sabaha kadar devam eder” dedi. Ben de onu bıraktım. Sabah olunca, Resûlullah (aleyhisselâm);“Akşamki tuttuğun ne yaptı?” diye sordu. “Yâ Resûlallah! Allah tarafından bana faydası dokunacak birkaç kelime öğreteceğini söyledi. Ben de bıraktım” dedim. “O kelimeler nelerdir?” buyurması üzerine, “Yatağına girdiğinde, (Allahü lâ-İlâhe illâ Hüve’l-Hayy-ül-kayyûm) âyetini sonuna kadar oku. Böyle yaparsan Allahü teâlânın emri ile senin için bir muhafız bulunur ve şeytan senden uzaklaşır. Bu hâl sabaha kadar devam eder dedi.” dedim. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), “Dikkat et, o yalancı olduğu halde bu sefer doğru söylemiştir. Yâ Ebâ Hüreyre! Üç günden beri kimin, ile konuştuğunu biliyor musun?” buyurdu. “Hayır” dedim. “O şeytandır” buyurdu.

“İçinizde en sevdiğim kimse, huyu en güzel olanıdır.”

“Haya îmândandır, imânı olan Cennettedir. Fuhuş kötülüktür. Kötüler Cehennemdedir.”

“Kızdığı zaman istediğini yapabilecek bir kimse, kızmazsa, Allahü teâlâ kıyâmet günü onu herkesin arasından çağırır. Cennette istediğin hûrînin yanına git, der.”

“Benden sonra, müşrik olmanızdan korkmuyorum. Dünyâya düşkün olarak, birbirinizi öldürmenizden, böylece, geçmiş kavimler gibi helak olmanızdan korkuyorum.”

“Allahü teâlâ birine iyilik vermek dilerse, onu fıkıh âlimi yapar.”

Allahü teâlâ hadîs-i kudsîde buyurdu ki: “Kulum farzları yapmakla bana yaklaştığı gibi, başka şeyle yaklaşamaz. Kulum nafile ibâdetleri yapınca, onu çok severim, öyle olur ki, benimle işitir. Benimle görür. Benimle herşeyi tutar. Benimle yürür. Benden her ne isterse veririm. Bana sığınınca onu korurum.”

“İlim üstâddan öğrenilir.”

“Her meyyite, her sabah ve akşam kıyâmetteki yeri gösterilir. Cennetlik olana Cennetteki yeri, Cehennemlik olana, Cehennemdeki yeri gösterilir.”

“Münker ve Nekir melekleri, suâl ve cevaptan sonra meyyite, (Cehennemdeki yerine bak, Allahü teâlâ değiştirerek, sana Cennetteki yeri ihsân eyledi) derler. Bakar, ikisini birlikte görür.”

“Eğer gizli tutabilseydiniz, kabir azâbını, benim işittiğim gibi, size de işittirmesi için duâ ederdim.”

Eshâb-ı kiramdan (r.anhüm) Ümmü Süleym (radıyallahü anh) şöyle bildiriyor. “Resûlullah (aleyhisselâm) yanımda uyuyordu. Mübârek yüzü inci gibi terledi. Mübârek terlerini alıp bir yere koyarken, uyandı. “Yâ Ümmü Süleym! Ne yapıyorsun?” buyurdu. “Yâ Resûlallah! Mübârek teriniz ile, çocuklarımın bereketlenmesini istiyorum” dedim. “İyi yapıyorsun” buyurdu.

Resûlullah (aleyhisselâm) Eshâb-ı kirama, **“Birinin evi önünde nehir olsa, her gün beş kerre bu nehirde yıkansa, üzerinde kir kalır mı?”** diye sordu. “Hayır, yâ Resûlallah” dediler. “İşte, beş vakit namazı kılanların da, böyle küçük günahları affolur” buyurdu.

“Ramazan ayı gelince, Cennet kapıları açılır. Cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar bağlanır.”

“Bir kimse, Ramazan ayında oruç tutmayı farz bilir, vazîfe bilir ve orucun sevâbını, Allahü teâlâdan beklerse, geçmiş günahları affolur.”

“Her asırda, her zamanda yaşıyan insanların en iyilerinden, seçilmişlerinden dünyâya getirildim.”

“İnsanların en hayırlısı benim asrımda yaşıyandır (Ya’nî Eshâb-ı kirâmdır) Onlardan sonra en iyileri, onlardan sonra gelenlerdir. (Ya’nî Tabiindir). Onlardan sonra da en iyileri, onlardan sonra gelenlerdir. Onlardan sonra gelenlerde, yalan yayılır. Bunların sözlerine ve işlerine inanmayınız.”

“Âlimler Peygamberlerin vârisleridir.

“Kabrimi ziyâret eden kimseye, şefaat etmem bana vâcib oldu.”

“Söylemediğim bir şeyi, hadîs diyerek yalan söyliyen, Cehennemde ateşden kazık üzerine oturtulacaktır.”

“İki şeyden birine kavuşan insana gıbta etmek, buna imrenmek yerinde olur. Allahü teâlâ bir kimseye İslâm bilgilerini ihsân eder. Bu da, her hareketini, bilgisine uygun yapar, ikincisi, Allahü teâlâ, birine çok mal verir. Bu kimse de malını, Allahü teâlânın râzı olduğu, beğendiği yerlere harceder.”

“İnsanın yediklerinin en hayırlısı, iyisi, bileği ile kazanıp yediğidir. Allahın peygamberi Dâvûd (aleyhisselâm) elinin emeği ile kazanıp yerdi.”

“Ekber-i kebâir (Büyük günahlar), bir şeyi Allahü teâlâya ortak etmek, adam öldürmek, anaya-babaya karşı gelmek, yalancı şâhidlik yapmaktır.”

“Ana-babayı ağlatmak, (onlara) isyan etmekdir ve büyük günahlardandır.”

“Kul vefât edince, bütün amellerinin sevâbı kesilir, üç ameli müstesna; sadaka-i câriye, kendisi ile faydalanılan şerefli bir ilim ve kendisine duâ eden sâlih bir evlât.”

“Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını severse, sıla-i rahm yapsın.”

“İnsanlara merhamet etmiyene, Allahü teâlâ merhamet etmez.”

“Allaha ve âhıret gününe îmân eden kimse, komşusuna iyilik etsin. Allaha ve âhıret gününe îmân eden kimse, misâfirine ikram etsin. Allaha ve âhıret gününe îmân eden kimse, hayır söylesin, yahut sussun.”

“Her iyilik bir sadakadır.”

“Benim adımı (kendinize, yahud birbirinize) **takınız. Künyemi de** (Ya’nî Ebü’l-Kâsım künyesini) **takınmayınız.** (Şu da ma’lûm olsun ki,) **Her kim beni rü’yâda görürse, hakîkatte beni görmüş olur. Zira şeytan, benim sûretime temessül edemez** (giremez)**. Bir de, her kim benim ağzımdan bilerek yalan uydurursa, Cehennemdeki yerine hazırlansın.”**

“(Mü’min) kul, kabrine konulup onun arkadaş ve yaranı geri dönüp gittiklerinde, meyyit, bunlar yürürken ayakkabılarının sesini bile muhakkak işitir. Ona (Münker ve Nekir adlı) iki melek gelir. Bunlar meyyiti oturturlar. Ve ona: “Muhammed (aleyhisselâm) denilen kimse hakkında ne bilirsin?” diye sorarlar. O mü’min de: “Samimî bildiğim ve size bildirmek istediğim şudur ki, Muhammed (aleyhisselâm) Allah’ın kulu ve Resûlüdür, diye cevap verir. Bunun üzerine melekler tarafından, Ey Mü’min! Cehennemdeki yerine bak, Allahü teâlâ bu azâb yerini, senin için Cennetten (yüce) bir makama tebdil eyledi, denilir. O mü’min, Cehennem ve Cennetteki iki makamını birden görür. Fakat kâfir veyahud münâfık olan meyyit (Meleklerin bu suâline karşı):
Muhammed (aleyhisselâm) hakkında bir şey bilmiyorum. Halkın O’na (Peygamber) dedikleri bir sözü (işitir), ben de halka uyup söylerdim, diye cevap verir. Bu iki melek tarafından bu kâfir veya münâfıka: Sen anlamaz ve uymaz olaydın! denilir, sonra bu kâfir veya münâfıkın iki kulağı arasına, demirden bir topuzla vurulur. O topuzu yiyince, kâfir veya münâfık şiddetli sayha ile bir bağırır ki, bu feryadı, insan ve cinden başka, bu ölüye yakın olan herşey işitir.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Sahîh-i Buhârî

2) El-A’lâm cild-6, sh. 34

3) Tehzîb-üt-tehzîb cild-9, sh. 47

4) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 991

5) Eshâb-ı Kirâm sh. 205

6) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 188

7) Târîh-i Bağdâd cild-2, sh. 4

8) Tehzîb-ül-esmâ vel-luga cild-1, sh. 27

9) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-2, sh. 212

10) Tabakât-ı Hanâbile cild-1 sh. 271

11) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 134

12) İrşâd-üs-sâri cild-1, sh. 31

13) Keşf-üz-zünûn cild-1, sh. 541

14) Kâmûs-ül-a’lâm cild-2, sh. 1251

15) Tezkiret-ül-huffâz cild-2 sh. 555

16) Tabâkât-ül-müfessirîn cild-2, sh. 100

17) El-Bidâye ve’n-nihâye cild-11, sh. 24

18) Esmâ-ül-müellifîn cild-2 sh. 16

19) Mir’ât-ül-cinân cild-2, sh. 167

20) Miftâh-üs-se’âde cild-2, sh. 130

21) El-Lübâb cild-1, sh. 231

22) En-Nücûm-üz-zâhire cild-3, sh. 25

23) Fihrist sh. 230

24) Mu’cem-ül-müellifîn cild-9, sh. 52

25) Rehber Ansiklopedisi cild-3, sh. 109